

EUROPSKI ZELENI PLAN: PUT PREMA KLIMATSKI NEUTRALNOJ I ODRŽIVOJ EUROPI DO 2050. GODINE / EUROPEAN GREEN DEAL: THE PATH TOWARDS A CLIMATE-NEUTRAL AND SUSTAINABLE EUROPE BY 2050

¹Selma Otuzbir Mekan, ¹Amira Perenda¹

¹Internacionalni Univerzitet Travnik, Aleja Konzula – Meljanac bb, 72270 Travnik, BiH
email: selma.otuzbir@iu-travnik.com, amira.delic.perenda@gmail.com

Pregledni članak

<https://www.doi.org/10.58952/zr20251402079>

UDK / UDC 502.131.1:353.7(4)"2050"

Sažetak

Klimatske promjene i zagađenje okoliša ozbiljna su prijetnja čovječanstvu. Kao odgovor, Europska unija pokrenula je Europski zeleni plan, strategiju kojom želi do 2050. godine postati klimatski neutralno privredno okruženje koje učinkovito koristi resurse. Cilj je da privredni rast ne ovisi o iscrpljivanju prirodnih dobara te da nitko ne bude zapostavljen u tranziciji prema održivosti. Plan uključuje zaštitu prirodnih staništa, smanjenje emisija stakleničkih plinova, promicanje kružnog privrednog ciklusa i čistu energiju. Kroz strategije poput „Od polja do stola”, Strategije za bioraznolikost do 2030. i Akcijskog plana za nultu stopu onečišćenja, EU nastoji očuvati zrak, vodu i tlo te poboljšati zdravlje građana. Europski zakon o klimi obvezuje članice na smanjenje emisija za najmanje 55 % do 2030. godine u odnosu na 1990. EU također ima vodeću ulogu u provedbi Pariškog sporazuma i razvoju tehnologija s niskim emisijama. Održivi razvoj i briga za okoliš ključni su za budućnost Europe i svijeta – temelj su zdravlja, prosperiteta i pravednog društva.

Ključne riječi: *Europski zeleni plan, klimatske promjene, održivi razvoj, klimatska neutralnost zaštita okoliša.*

JEL klasifikacija: Q38

Abstract

Climate change and environmental pollution represent a serious threat to humanity. In response, the European Union launched the European Green Deal, a strategy aimed at transforming the EU into a climate-neutral economy by 2050 that uses resources efficiently. The goal is to ensure that economic growth is no longer dependent on the exploitation of natural resources and that no person or region is left behind in the transition to sustainability. The plan includes the protection of natural habitats, the reduction of greenhouse gas emissions, the promotion of a circular economy, and the use of clean energy. Through strategies such as "Farm to Fork," the Biodiversity Strategy for 2030, and the Zero Pollution Action Plan, the EU seeks to preserve air, water, and soil quality and to improve citizens' health. The European Climate Law requires member states to reduce emissions by at least 55% by 2030 compared to 1990 levels. The EU also plays a leading role in implementing the Paris Agreement and developing low-carbon technologies. Sustainable development and environmental protection are key to the future of Europe and the world—they form the foundation of health, prosperity, and a just society.

Keywords: *European Green Deal, climate change, sustainable development, climate neutrality, environmental protection*

JEL classification: Q38

UVOD

Evropska unija posljednjih godina intenzivno razvija strategije usmjerene ka zaštiti klime i održivom razvoju. Jedan od najvažnijih dokumenata na tom području jeste Evropski zeleni plan, predstavljen 2019. godine. On predstavlja sveobuhvatni politički i ekonomski okvir čija je svrha transformisati Evropsku uniju u moderno, resursno efikasno i klimatski neutralno društvo do 2050. godine. Zeleni plan nije samo skup ekoloških ciljeva, već razvojni model koji EU pozicionira kao globalnog lidera u borbi protiv klimatskih promjena. Njegova uloga je dvostruka: smanjiti negativan utjecaj ljudske aktivnosti na prirodu i istovremeno potaknuti ekonomski rast, inovacije i nove poslovne prilike. Ovaj članak analizira ključne komponente Zelenog plana, njegove ciljeve i instrumente implementacije, kao i društvene i ekonomske aspekte tranzicije ka ugljično neutralnoj Evropi.

1. RAZLOZI ZA USPOSTAVLJANJE EVROPSKOG ZELENOG PLANA

Evropski zeleni plan predstavlja sveobuhvatnu razvojnu strategiju Evropske unije usmjerenu na izgradnju održive, konkurentne i klimatski neutralne evropske ekonomije do 2050. godine. Ovaj plan, pokrenut 2019. godine, nastao je kao odgovor na rastuće izazove klimatskih promjena i potrebu da se evropsko društvo i privreda prilagode novim ekološkim i energetske okolnostima. Njegova suština proizlazi iz obaveza preuzetih Pariškim sporazumom, kojim su se države članice EU-a obavezale da ograniče globalno zagrijavanje i doprinesu očuvanju prirodnih resursa. Zeleni plan obuhvata širok spektar politika koje zajedno čine temelj zelene tranzicije – od energetike, saobraćaja i industrije, do poljoprivrede, zaštite prirode i održivog finansiranja.

Njegov krajnji cilj je uspostaviti pravedan model transformacije koji će omogućiti društvu da napreduje, a pritom smanjiti negativne utjecaje na okolinu i osigurati očuvanje ekosistema za buduće generacije. Kroz zakonodavne aktivnosti Vijeća Evropske unije i Evropskog parlamenta, vizija zelenog plana pretočena je u konkretne propise koji se primjenjuju u svim državama članicama. Time EU nastoji uskladiti ekonomski razvoj s principima održivosti te odgovoriti na urgentnu potrebu za smanjenjem emisija stakleničkih plinova, obnovom prirode i osiguranjem zdraviye životne sredine.

Evropski zeleni plan proizašao je iz potrebe da se preokrenu negativni trendovi uzrokovani globalnim klimatskim promjenama. Naučna istraživanja potvrđuju da ljudske aktivnosti, posebno emisije stakleničkih plinova, dovode do porasta prosječne temperature, čime se povećava učestalost ekstremnih vremenskih pojava, degradacije ekosistema i gubitka biodiverziteta. Evropska unija procjenjuje da nastavak postojećih obrazaca potrošnje i proizvodnje dugoročno vodi ka ekonomskim i socijalnim gubicima. Prema procjenama EU-a, ako se ne preduzmu hitne mjere, globalna šteta do kraja stoljeća mogla bi dostići i do 12 % svjetskog BDP-a. Polazeći od toga, Zeleni plan postaje odgovor na sljedeće izazove:

- Ubrzano globalno zagrijavanje,
- degradacija zemljišta i ekosistema,
- zagađenje zraka, vode i tla,
- zavisnost EU od fosilnih goriva, posebno uvoza iz nestabilnih regija,
- potreba za modernizacijom evropske industrije.

2. KLJUČNI CILJEVI EVROPSKOG ZELENOG PLANA

Osnovni cilj Zelenog plana jeste da EU postane prvo klimatski neutralno područje na svijetu. To podrazumijeva smanjenje emisija stakleničkih plinova, jačanje obnovljivih izvora energije i razvoj tehnologija za hvatanje ugljika. Model kružnog gospodarstva naglašava ponovnu upotrebu, popravljanje, recikliranje i smanjenje otpada. Time se štede resursi, smanjuje uvoz sirovina i potiče razvoj novih tehnoloških rješenja. Jedan od ciljeva je modernizacija evropske industrije kako bi postala energetska efikasnija i konkurentnija.

Usvajanjem tehnologija s niskim i nultim emisijama, EU želi ojačati svoju stratešku autonomiju. Plan predviđa smanjenje zagađenja, obnovu šuma, rijeka, morskih područja i ugroženih staništa, jer je više od 80 % evropskih ekosistema u lošem stanju. Politika „od polja do stola“ promovira zelene poljoprivredne prakse, zdrave prehrambene navike i smanjenje upotrebe pesticida i umjetnih đubriva. Zeleni plan prepoznaje da pojedine regije i radnici snose veći teret tranzicije. Zato EU uspostavlja mehanizme finansijske i socijalne podrške kako bi se osiguralo da niko ne bude zapostavljen.

2.1. INSTRUMENTI I MEHANIZMI PROVEDBE

Evropski klimatski zakon iz 2021. godine pravno obavezuje države članice da smanje emisije za najmanje 55 % do 2030. godine i postignu klimatsku neutralnost do 2050. EU je donijela ključne akte koji podupiru domaću proizvodnju tehnologija potrebnih za energetska i industrijski prelazak:

- Net-Zero Industry Act,
- Critical Raw Materials Act.

Ovi propisi olakšavaju proizvodnju solarnih panela, baterija, vjetroturbina i drugih zelenih tehnologija unutar EU. Provedba Zelenog plana zahtijeva značajna ulaganja. Zato EU koristi:

- NextGenerationEU – fond za oporavak koji veliki dio sredstava usmjerava u klimatske projekte,
- Just Transition Fund – podrška regijama ovisnim o uglju i energentima visoke emisije,
- Social Climate Fund – zaštita ranjivih domaćinstava od energetske siromaštva.

CBAM osigurava da se uvezani proizvodi oporezuju prema količini emisija nastalih pri njihovoj proizvodnji. Na taj način štiti se evropska industrija i sprječava „prelivanje“ emisija izvan EU.

2.2. DRUŠTVENI I EKONOMSKI UČINCI ZELENE TRANZICIJE

Zeleni plan neće samo doprinijeti zaštiti okoliša nego i otvoriti nove ekonomske mogućnosti. Prelazak na čiste tehnologije rezultira razvojem novih industrija, inovacija i radnih mjesta, posebno u sektorima:

- Obnovljive energije,
- energetske efikasnosti,
- digitalizacije,
- prerade otpada i reciklaže.

S druge strane, tranzicija donosi izazove za radnike u tradicionalnim industrijama, te se stoga naglašava potreba za edukacijom, prekvalifikacijom i socijalnom podrškom. Iako je Zeleni plan ambiciozan i sveobuhvatan, postoje prepreke koje mogu usporiti njegovu realizaciju:

- visoki troškovi i dugoročna ulaganja,
- otporno javno mnijenje u nekim državama,
- geopolitičke nestabilnosti i energetski rizici,
- razlike u kapacitetima država članica EU.

Efikasnost plana ovisit će o političkoj volji, tehnološkim inovacijama i sposobnosti EU da građanima i privredi ponudi realne i pravedne alternative.

ZAKLJUČAK

Evropski zeleni plan predstavlja najambiciozniju i najkompleksniju strategiju održivog razvoja u historiji Evropske unije. Njegov značaj nadilazi okvire tradicionalnih politika zaštite okoliša: radi se o dubokoj transformaciji ukupnog ekonomskog modela, načina proizvodnje, potrošnje i upravljanja resursima. Ovaj plan jasno pokazuje da klimatska agenda nije samo ekološko pitanje, već i pitanje društvene stabilnosti, ekonomske konkurentnosti i međunarodne sigurnosti.

Tranzicija prema klimatskoj neutralnosti donosi višestruke koristi — od modernizacije energetskog sektora i podsticanja tehnoloških inovacija do otvaranja novih radnih mjesta i smanjenja zavisnosti od fosilnih goriva i geopolitički nestabilnih regiona. Uspješna implementacija Zelenog plana stoga je ključna za pozicioniranje EU-a kao globalnog predvodnika u razvoju čistih tehnologija i održivih sistema proizvodnje.

Međutim, ambicioznost ovog plana podrazumijeva i značajne izazove. Promjene koje se zahtijevaju nisu samo tehničke, već i društvene i političke. Države članice moraju uskladiti nacionalne politike sa zajedničkim ciljevima, a građani i privreda moraju se prilagoditi novim modelima ponašanja, proizvodnje i potrošnje. Istovremeno, potrebno je osigurati da tranzicija bude pravedna — da teret promjena ne padne na najranjivije slojeve društva niti na regije čija se ekonomija oslanja na tradicionalne industrije.

Evropski zeleni plan zato predstavlja kombinaciju vizije i odgovornosti. Njegova uspješnost neće se mjeriti isključivo smanjenjem emisija, već i sposobnošću da istovremeno unaprijedi kvalitet života, ojača evropsku ekonomiju i poveća otpornost društva na buduće izazove. U tome leži njegova posebna vrijednost: Zeleni plan ne nastoji samo da odgovori na klimatsku krizu, već i da izgradi novi razvojni model Evrope — održiv, inkluzivan i otporan.

Ako Evropska unija istraje u provođenju ovog plana, ne samo da će ispuniti svoje međunarodne obaveze, nego će i postaviti standard za ostatak svijeta. Time Zeleni plan postaje ne samo evropski projekat, već globalna strategija za budućnost u kojoj ekonomija i ekologija nisu konkurentski, nego komplementarni ciljevi.

LITERATURA

1. Dryzek, J. S., Norgaard, R. B., Schlosberg, D. (2019). *Climate-Challenged Society*. Oxford University Press.
2. European Commission. *The European Green Deal*. Dostupno na: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/story-von-der-leyen-commission/european-green-deal_en (16.11.2025.)
3. Fischer, S., Geden, O., Schaumann, U. (2020). *The EU's Green Deal: Balancing Climate Ambition and Economic Recovery*. Springer.
4. Jordan, A. & Adelle, C. (2013). *Environmental Policy in the European Union*. Routledge.
5. Kemp, R. (2010). *Eco-Innovation: Sustainability, Competition, and Competitiveness*. Edward Elgar Publishing.
6. Marteel, A. & Wells, A. (2021). *Green Chemistry and Engineering: A Practical Design Approach*. CRC Press.
7. Meadows, D. H., Randers, J., Meadows, D. (2004). *Limits to Growth: The 30-Year Update*. Chelsea Green Publishing.
8. Weitzman, M. L. (2015). *Climate Shock: The Economic Consequences of a Hotter Planet*. Princeton University Press.